

GLEDALIŠČE CELJE 天

Avtorski projekt

**Mala
Eli**

Doživljajsko
potovanje za
najmlajše

Režiserka
Mateja Kokol

Igrata
Lucija Harum
Žan Brelih Hatunić

Mali oder

Premiera
13. decembra 2022

MESTNA OBČINA CELJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

www.slg-ce.si

Mala Eli

Doživljajsko potovanje 3+

Pedagoško gradivo

Kazalo

I. Priprava na ogled	1
II. Pogovor po ogledu	2
III. Predlogi za raziskovanje	3
III.1 Dolgčas	3
III.2 Deklice in dečki	5
III.3 Vlaki	8
IV. Predlogi za ustvarjanje	10
IV.1 Glasba	10
IV.2 Domišljijско potovanje	12
IV.3 Strah in pogum	14
IV.4 Prazniki	16
V. Namigi za branje	17

Gledališče Celje

Sezona 2022/2023

I. Priprava na ogled

Odpravljate se na ogled gledališke predstave.

- Kje si boste predstavo ogledali?
- Ali radi hodite v gledališče?
- Kje v gledališču sedijo gledalci?
- Kje pa nastopajo igralci?
- Kdo predstavo »izumi«?
- Kako si predstavljate nastanek predstave?
- Kaj od predstave pričakujete?
- Mislite, da boste tudi vi nastopali?

Predstava nosi naslov *Mala Eli*.

- O kom oziroma o čem bo po vašem mnenju govorila predstava?
- Kako si predstavljate Eli?
- Kakšna je, če že naslov pravi, da je »mala«?
- Kaj pomeni »biti majhen«?
- Poznate koga majhnega?
- Ste tudi vi majhni?
- Kakšna je razlika med majhnimi in velikimi ljudmi?
- Kakšni boste vi, ko boste veliki? Kaj boste počeli?

Podnaslov pravi, da predstava govori o željah, vlakih in drugih lepih rečeh.

- Si kdaj kaj želite?
- Kaj si želite zase? Pa za druge?
- Katera velika želja se vam je že uresničila?
- Kaj pa veste o vlakih?
- Ste se že peljali z vlakom?
- Kam vse pelje vlak?
- So vam vlaki všeč? Se vam zdijo lepi?
- Kaj se vam zdi lepo?

Galerija lepih reči

Narišite kaj, kar se vam zdi lepo, kar vam je všeč, kar imate zelo radi, in risbo prinesite s seboj.

V gledališču bomo pripravili razstavo lepih reči.

II. Pogovor po ogledu

Uvodni premislek kot izhodišče za pogovor z najmlajšimi:

Interaktivna predstava o dveh otrocih, ki ju dolgčas potisne v ustvarjalno izumljanje zgodb, se prelije iz resničnega v domišljjski svet skozi portal radovednosti, vztrajnosti, pozornosti, solidarnosti in sočutja. Dotika se tudi vprašanja spolnih stereotipov, vendar ga ne problematizira, temveč ga potopi v dejavno umetniško izkušnjo za vse. Inovativna uprizoritev skuša najmlajše gledalce in njihove odrasle vključiti v pristno doživetje in jih spodbuditi k lastnemu snovanju, raziskovanju, izumljanju po odhodu iz gledališča, s tem pa krepi odmev idej o pomenu analogne ustvarjalnosti, vztrajnosti in pustolovskega duha.

- Ali vam je bila predstava všeč? Zakaj?
- Kaj vam je bilo posebej všeč? Kaj pa sploh ne?
- Kaj vse se je v predstavi zgodilo?

Eli se na začetku sila dolgočasi. Njen brat Maks nam pove, da se pogosto dolgočasi. Kadar se dolgočasi, si za spodbudo prepeva in sanjari.

- Kaj pa vi počnete, kadar se dolgočosite?

Eli je zaljubljena v vlake. Nekoč si želi voziti čisto pravo lokomotivo, ki bo varno vlekla dolg niz vagonov, drvela kot strela in po vijugasti progi premagovala strme vzpetine, globoke prepade in dolge temne tunele.

- O čem pa vi sanjarite? Kaj si želite početi?
- Imate radi pustolovščine? Katere?

Menda je Eli za vožnjo lokomotive še premajhna, prešibka in premalo učena.

- Ali se tudi vam Eli zdi takšna? Je majhna, šibka in nevedna? Kakšna je?
- Kakšen pa je Maks? Se vam zdi velik, močan in vseveden?
- Kako se razumeta z bratom? Jo želi Maks razvedriti? Kako to naredi?
- Ali vas kdo razvedri, ko ste žalostni? Kako, s čim?
- Kaj se igrata Eli in Maks? In s čim vse se igrata? Kaj recimo predstavljajo bobni?
- Ali se radi igrate? S čim, kje, kako se najraje igrate? In s kom?
- Ali se zmeraj igrate tako, kot si sami želite? Se pogosto igrate, kot si želi kdo drug?
- Se vam zdi, da vlaki niso za deklice? Mislite, da obstajajo igrače, ki so primerne za deklice, in take za dečke?
- Ali za zanimivo igro potrebujete veliko igrač?

III. Predlogi za raziskovanje

III.1 Dolgčas

Slovar slovenskega knjižnega jezika definira dolgčas kot »duševno stanje neugodja, nezadovoljstva, osamljenosti zaradi pomanjkanja primerne dela, družbe, zabave«.

Konvencionalno je dolgočasje, zdolgočasenost ali dolgčas čustveno, tudi psihično stanje, ki ga posameznik doživi, ko ostane brez posebnega dela, brezvoljnost in nezadovoljstvo zaradi pomanjkanja dejavnosti, vznemirjenosti, zanimanja za okolico.

Danes mu pripisujemo tudi kulturno razsežnost, univerzalne definicije pa ni. Zdi se, da gre za specifično duševno stanje, neprijetno pomanjkanje stimulacije s številnimi vedenjskimi, zdravstvenimi in socialnimi posledicami. Elizabeth Goodstein (2005)¹ sledi sodobnemu diskurzu o dolgčasu skozi literarna, filozofska in sociološka besedila in ugotavlja, da dolgčas ni le odziv na sodobni svet, ampak tudi zgodovinsko konstituirana strategija za spopadanje z nezadovoljstvom. Je pa v osnovi neločljivo povezan z izkušnjo časa in s problemom smisla.

Otroci, ki jim je dolgčas, so pogosto nemirni. Ker to pomeni več motenj, starši pogosto poskušajo zamotiti otroke z različnimi napravami. Vendar s tem otroke prikrajšajo za pomembno izkušnjo. Če ne bi takoj popustili in bi se naučili malce potrpeti, ko otroci sitnarijo, ker jim je dolgčas, bi kmalu opazili nekaj zelo zanimivega. Otroci bi izumili povsem nove, ustvarjalne načine, da se zamotijo. Takojšnje odzivanje na otrokovo negodovanje je lahko povezano tudi z lastnimi strahovi: dolgčas sili k soočanju s tistim, kar poskušamo večino časa odrivati na stran.

- Simpatična povezava:

Drozg, Nataša, *Dopustite otrokom, da jim postane dolgčas*. Dostopno na

<https://www.koruzni-labirint.si/post/dopustite-otrokom-da-jim-postane-dolg%C4%8Das>

- Poskus z dolgočasenjem

Poskusite se najmanj četrtno ure dolgočasiti. Če ste pogumni, stopnjajte dolžino. Zdržite pol ure?

Pomembno je, da odložite telefone in druge zaslone, izključite televizijo, radio, medtem seveda ne opravljate gospodinjstvih in podobnih del, ne telovadite ipd. Lahko ste v zaprtem ali odprtem prostoru in mirujete, opazovanje okolice (in drugih prisotnih) je dovoljeno, celo dobrodošlo.

Če poskus dolgočasenja izvajate v skupini, je pomembno, da drug drugega ne motite, obenem pa ne preprečujete razvoja spontanosti dejavnosti (če te niso moteče za druge). Tudi zvoki so dovoljeni, le preglasni naj ne bodo.

Po koncu poskusa se pogovorite:

¹ Goodstein, Elisabeth S. (2005). *Experience Without Qualities: Boredom and Modernity*. Stanford (CA): Stanford University Press.

- Kako ste občutili dolgčas? Postane čas res dolg?
- Kaj ste med dolgočasenjem razmišljali?
- Ste kaj posebnega opazili?
- Ste kaj novega izumili? Igro? Zgodbo?
- Kaj ste si želeli?
- Se dolgočasijo samo otroci? (Kako se dolgočasijo odrasli?)
- Bi dejavnost dolgočassenja ponavljali?

II.2 Deklice in dečki

Eli ima rada vlake in si želi voziti lokomotivo. Pa je to prav? Se sploh spodobi? Ali deklince smejo voziti lokomotive? Se smejo igrati z vlaki? Je lepo, če bobnajo? So vam spodnje izjave kaj znane:

- *Deklice morajo biti pridne. Fantje si lahko privoščijo več.*
- *Fantje ne jočejo. Deklice so bolj občutljive.*
- *Nogomet je za fante. Balet je za punce.*
- *Fantje so bolj agresivni. Fantje so bolj tekmovalni.*
- *Punce skrbijo za mir v hiši.*
- *Fantje ne nosijo dolgih las.*
- *Dekle mora znati kuhati, fant mora znati popraviti kolo.*

Vse te trditve temeljijo na spolnih stereotipih. Ti se po najnovejših dognanjih² ustalijo do sedmega leta starosti, zato je pomembno, da jih prepoznavamo in izganjamo iz okolja varnega odraščanja.

Spolni stereotipi so vztrajni psihološki in družbeni mehanizmi, ki urejajo zaznavanje in ocenjevanje določenih pojavov ter vplivajo na dolgotrajno oblikovanje mnenj, sodb, pogledov in vedenj. Za stereotipe so značilni splošno pripisovanje določenih lastnosti vsem članom neke skupine, poenostavljeno tolmačenje dogodkov, pogosta zloraba v propagandne namene. Skozi zgodovino se je vsebina spolnih stereotipov spreminjala glede na spremembe v odnosih med ženskami in moškimi. Zaničevanje enega spola oz. zavračanje vsega, kar ni v skladu s stereotipnimi predstavami o ženskosti in moškosti, se imenuje seksizem. Strogo definirane in omejujoče norme v zvezi s spolom so osnova za spolno diskriminacijo. Ženske in moške zaprejo v okvire, jim omejijo svobodo (samo)uresničevanja, razvoj posameznih interesov in sposobnosti ter jim vnaprej pripišejo vloge.

Spolne vloge so skupki pričakovanj, povezanih s predstavami o moškosti in ženskosti. Čeprav so spolne vloge del širših družbenih vlog, pogosto veljajo za naravne (biološko pogojene, zgodovinsko potrjene in zato veljavne), tesno prepletene z drugimi družbenimi vlogami, odvisnimi od vrednot družbe, v kateri obstajajo. Družbene vloge so oblika predpisanega vedenja in delovanja. Dejanska učinkovitost vlog posameznikov je lahko različna, odvisno od idealne vloge:

- zahtevano vedenje (nosilec vloge se vede tako, kot se mora),
- zaželeno vedenje (nosilec vloge se vede tako, kot naj bi se),
- sprejemljivo vedenje (nosilec vloge se vede tako, kot se sme),
- nesprejemljivo vedenje (nosilec vloge se vede tako, kot se ne sme).

Družbene vloge so torej prožne, a podvržene družbenemu nadzoru in morebitnim sankcijam. Pri zunanjih (oblačila, pričeska, ličila, drža itd.) in notranjih (odnos, prepričanje, razmišljanje,

² Zgoščen primer: <https://www.fawcettsociety.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=17fb0c11-f904-469c-a62e-173583d441c8>

čustva itd.) značilnostih ni nujno, da so v skladu s predpisanimi vlogami, pa tudi dejanja pogosto niso. Spolne vloge, ki postavljajo pravila za življenje posameznikov, pogosto izvirajo iz predsodkov.

Spolne norme so pravila o spolnih vlogah, ki spodbujajo družbeno zaželeno vedenje. Po njihovih vzorcih naj bi se posamezniki ravnali kot člani (družbene) skupine, določajo, kaj se od njih v določenih okoliščinah pričakuje. Da norme dosežejo svoj namen, morajo vsebovati mehanizme družbenega nadzora, ki so splošni (ne gre za natančno določena navodila, ampak bolj za načela) in zavestni (posamezniki se zavedajo pravil, ki nadzirajo njihova dejanja) – da norme opravljajo vlogo regulatorja, morajo biti vsem znane. Če so norme znane kot predpisi, jih vedno spremljajo sankcije. Spolne norme so lahko opredeljene kot bolj ali manj skriti strukturni elementi, ki s svojo močjo urejajo in vodijo naš duhovni, družbeni in simbolni svet; spolno strukturirane niso samo dejavnosti in izkušnje, temveč norme vplivajo tudi na globlje duševne strukture.³

Pomembni pojmi, povezani s preseganjem stereotipov in diskriminacije na osnovi spola:

- **enakopravnost** – pravni vidik enakosti
 - **enakovrednost** – enaka vrednost
 - **enakost** – enaka prepoznavnost, udeležенost in moč v družbi; sprejemanje razlik in drugačnosti, enak položaj v družbi in enaki pogoji za uživanje vseh pravic ter možnosti in priložnosti za razvoj osebnih potencialov
 - **enake možnosti** - svobodna izbira izobrazbe, poklica, kariere, interesov
- Drobec leposlovnih treningov za urjenje občutljivosti:

Za odrasle

Atwood, Margaret, *Deklina zgodba; Testamenti; Penelopina preja*

Drakulić, Slavenka, *Kako smo preživeli komunizem in se celo smejali*

Ferrante, Elena, *Neapeljski cikel 1–4*

Klakočar Zupančič, Urška, *Gretin greh*

Tokarczuk, Olga, *Bizarne zgodbe*

Ugrešić, Dobravka, *Jaga baba je znesla jajce*

Za otroke (in odrasle!)

Eržen, Saša; Ivančič Kobrowsky, Maruša; Kozak, Urška (ilustr.), *Rozagroza in Plavalava*

(Dostopno na http://aktivni-vsi.enakostspolov.si/_files/57/AktivniVsiRozagrozaPlavalava.pdf)

Cardon, Laurent, *Zmešane kure: kokošja zgodba*

Jelen, Nina; Klenovšek, Miha, *Lučka in Tine*

Plath, Sylvia; Berner, Rotraut Susanne (ilustr.), *Obleka lepo-in-prav*

Zubrzycka, Elżbieta, *Tri vprašanja za dobro vilo: kako pomagati otrokom, da spregovorijo o krivici*

³ Povzeto po http://monda.eu/files/modules/gender/annex3_sl.pdf.

- Prgišče namigov za preseganje stereotipov:

Izogibajte se kakršni koli obliki posploševanja na osnovi naravnega spola.

V vsakdan vnašajte čim več raznovrstnih dejavnosti za vse.

Pozorno opazite, omenite, pohvalite trud, dosežke in zagnanost pri dejavnostih, stereotipno povezanih z drugim spolom.

Pri neposrednem nagovarjanju presezite spolne okvire, raje skupino omenjajte kot »otroci«.

Pozorno preverjajte možne dejavnike spolne stereotipizacije v okolju.

- Ščepec vizualnih vsebin (v angleškem jeziku):

Kaj so spolni stereotipi? Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=HdHSDaJNQSg>

Enakost spolov: zdaj. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=4viXOGvvu0Y>

Muskaan. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=daaSNSV7WP4>

Igrače. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=nWu44AqF0il>

Enako plačilo. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=hLr2GNRnmXM>

(Zadnji primer vključuje praktični poskus učenja otrok o enakosti na osnovi avtentičnega doživetja.)

III.3 Vlaki

Vlak je sestavljena in speta skupina železniških vagonov z enim ali več vlečnimi vozili. Potniški vlak vsebuje eno ali več lokomotiv in enega ali več potniških vagonov. Vlak je lahko sestavljen iz potniških ali tovornih vagonov, vse redkeje so vlaki mešani. Vlaki prevažajo potnike in/ali tovor od enega do drugega kraja ob progi. Železniški tir običajno sestavljata dve vzporedni železniški tirnici, lahko pa je železniška proga prilagojena zahtevam ozkotirne, enotirne, podzemne, zobate železnice ali magleva, vsaka lahko ima več tirov.

- Peljite se na izlet z vlakom! Koristne povezave:

Slovenske železnice <https://potniski.sz.si/izlet/>

Ringaraja predlogi https://www.ringaraja.net/clanek/5-top-druzinskih-izletov-po-sloveniji_9562.html

Z vlakom po Sloveniji <https://www.slovenia.info/sl/potovalni-nacrt/prihod-v-slovenijo-in-po-sloveniji/v-slovenijo-z-vlakom>

Zanimivosti

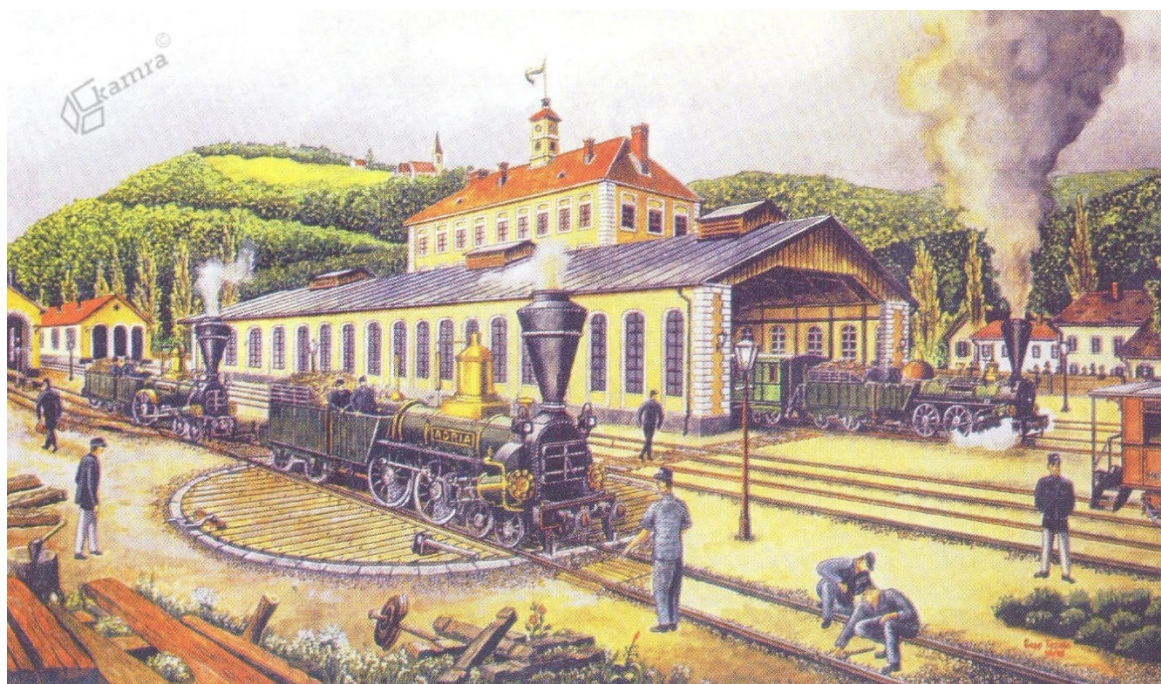
- Prvo železniško progo na svetu, med Liverpoolom in Manchestrom v Veliki Britaniji, po kateri je vozila parna lokomotiva, so pod vodstvom Georgea in Roberta Stephensona zgradili leta 1830 v Veliki Britaniji. Proga je bila dolga 50 km.
- Parna lokomotiva kot pogonsko sredstvo uporablja vodno paro. Ta nastaja v parnem kotlu, ki je kurjen s premogom, lesom, včasih tudi s šoto. Prvo parno lokomotivo – *Raketo* – je v Angliji izdelal inženir George Stephenson. Danes je parna vleka v uporabi večinoma v turistične namene; na slovenskih progah je bila iz rednega prometa umaknjena leta 1978.
- Vagoni prvih parnih lokomotiv so bili zelo podobni kočijam, le da so imeli železna kolesa namesto lesenih. Potniki so sedeli v vagonih in na strehi.
- Največja parna lokomotiva, ki so jo kadar koli izdelali, je nosila vzdevek *Veliki deček*.

Dame med lokomotivami

- *Živa serija 541* je električna lokomotiva za prevoz tovora. Je ena izmed sodobnejših lokomotiv, ki se vozijo po naših tirih. S svojo izredno močjo lahko do 1.700-tonski tovor potegne s hitrostjo 230 kilometrov na uro. Na testiranjih naj bi dosegla hitrost do 357 kilometrov na uro. Prava *železna dama*!
- *Moped* je električna lokomotiva serije 342, ki so jo med letoma 1968 in 1970 izdelovali v Italiji. Upravlja jo lahko strojevodja brez pomočnikov. Razvije hitrost do 120 km/h. V

Slovenijo je bilo dostavljenih štirideset lokomotiv, primernih za potniški promet in lažje tovarne vlake. Zaradi zanesljivosti se je oprijel tudi vzdevek *car*.

- *Španko* so izdelovali v Španiji, v letih 1973 in 1974 so jo dobavljali tudi v Slovenijo. Doseže lahko hitrost 90 kilometrov na uro. Na lokomotivi je bila vedno dvojna zasedba.
- *Lokomotiva 644 oz. regan* se je prvotno proizvajala v ZDA, med letoma 1984 in 1986 pa tudi v Jugoslaviji. Poganja jo dizelski motor in ima dva podstavna vozička s tremi pogonskimi osmi. Primerna je za potniške vlake in težje tovarne vlake na elektrificiranih progah.
- *Siemens Desiro* je po imenu znana samo poznavalcem, v živo pa bi jo prepoznali vsi, saj je zelo pogosta. Slovenske železnice jih imajo več kot trideset. Zaradi oblike jo ljubkovalno kličejo tudi *kinderjajček*.
- *Đure* so med najbolj zanimivimi in unikatnimi lokomotivami na slovenskih tirih. Proizvajali so jih v tovarni Đuro Đaković v Slavonskem Brodu med letoma 1961 in 1972. Močne so, zato se uporabljajo za premike tovara.

Sepp Tezak (1846), *Železniška postaja v Celju*.

Južna železnica

Dvotirna železniška proga, dolga 577,2 km, je v 19. stoletju povezala Dunaj in Trst. Prvi odsek (od Dunaja do Gradca) je bil odprt leta 1842, med letoma 1845 in 1857 pa je potekala gradnja treh odsekov do Trsta. Danes teče skozi tri države: Avstrijo, Slovenijo in Italijo. Slovenska železniška mreža pa je močno razvejana. Pobudnik gradnje je bil nadvojvoda Janez. Hvaležni prebivalci celjskega okrožja so mu v letih 1825-26 zaradi zaslug pri gradnji kamnitega mostu čez Savinjo v

Zidanem Mostu dali postaviti enega najlepših klasicističnih spomenikov na Slovenskem (uničen je bil med drugo svetovno vojno).

IV. Predlogi za ustvarjanje

IV.1 Glasba

Glásba je v slovenščini izpeljanka iz besede glas. Sopomenka je múzika – iz grščine μουσική τέχνη (mousike techne), v dobesednem prevodu *umetnost muz*. Praviloma jo ustvarjajo petje, zvoki glasbil, oponašanje naravnih zvokov in ritem. Glasba je urejeno zaporedje tonov in harmonij, ki (večinoma) sproža ugodje. Antični Grki so glasbo razumeli kot povezavo umetnosti in znanosti (npr. akustika, matematika). Danes jo proučujejo različne vede: akustika, glasbena teorija, muzikologija, etnomuzikologija, glasbena zgodovina idr. Umetniška glasba – v obliki, izvedbi in namenu – se je skozi čas močno spreminjala. Na to je v 20. stoletju močno vplival izum radia, ki je glasbo približal področju zabavne in medijske industrije.

- Katero glasbo radi poslušate?
- Kdaj poslušate glasbo?
- Katera je vaša najljubša skladba? (Predstavite jo in poslušajte tudi priljubljene skladbe drugih.)

- Ritem

Poslušajte glasbo in se odzovite na ritem. Po taktu se začnite premikati po prostoru – hodite, ploskajte, sledite poudarkom. Naloga bo lažja, če izberete preproste skladbe – ljudske, otroške, izštevanka, koračnice, popevke z enakomernim ritmom ali sinkopami ipd. Poskusite slediti vsakemu drugemu taktu, vsakemu tretjemu taktu ...

Vzemite v roke tolkalo in skušajte slediti ritmu skladbe.

Gibanje nadgradite tako, da med premikanjem (v taktu glasbe) posnemate premikanje živali, vozil, ljudi v različnih razpoloženjih.

Glasbo ustvarjajo skladatelji, poustvarjajo pa glasbeniki s pomočjo zvokov glasbil in/ali človeškega glasu. Glasbo za predstavo je ustvaril Aleš Zorec, v predstavi pa Eli prepeva in bobna, Maks se ji pridruži na melodiki. Eli upravlja celo tolkalsko baterijo (set bobnov), ki jo sestavljajo: mali boben, nekaj prehodnih bobnov, veliki boben in činele. V bobnarskem žargonu (pogovornem jeziku glasbenikov) so pogostejše angleške izpeljanke imen: mali boben - snare (*sner*) boben, manjši prehodni boben - tom-tom, večji prehodni boben - floor tom, veliki boben - bas boben itd.

- Kaj pa predstavlja set bobnov v predstavi?
- Kateri ritem poustvarja Eli?
- Kako pa ponazori hitrost vožnje?
- Kaj spominja na parno lokomotivo?

Melodika (tudi pianika, triola, melodion idr.) je mnogo mlajše glasbilo kot bobni – izumljena je bila sredi preteklega stoletja. Vanjo se piha skozi ustnik, ki je lahko kratek, dolg, celo podaljšan s cevjo. Tudi igra se lahko na različne načine: kot vodoravno položeno namizno klaviaturo, vertikalno kot običajno pihalo, poševno obešeno ob bok (podobno kitari) idr.

- Kako pa Maks igra melodiko?
- Ali zaigra melodijo zmeraj enako?
- Ali igrate kak inštrument?

- Izvirna glasbila

S pomočjo priročnikov iz vsakdanjih predmetov in dostopnih materialov izdelajte izvirna glasbila:

Avberšek, Kaja; Kus, Peter; Gorenc, Boštjan, *Pojóči grad: priročnik za gradnjo izvirnih instrumentov v stripu!* in *Igrišče: mini priročnik za gradnjo izvirnih instrumentov v stripu!*

Z njimi lahko poustvarite Elino pesmico, lahko jih uporabite pri izvedbi ritmične naloge ali ustanovite izviren orkester.

IV.2 Domišljijско potovanje

Maks popelje sestro, ki se silno dolgočasi, na domišljijско potovanje – zanjo si izmisli zgodbo, povabi jo v igro in skupaj se peljeta z vlakom iz mesta, skozi tunel, v strm hrib, skozi meglo, vse do cilja, kjer čaka rdeč balon (kot aluzija na rdečo nit v tradicionalnih zgodbah).

- **Stroj za zgodbe** – povejte zgodbo

Ta skupinska igra je precej zahtevna, a zelo zabavna. Začne se z žrebom – vsak od udeležencev se uvrsti na stalno mesto. Najbolje je, da se udeleženci razporedite po vrstnem redu, tako ne bo dvoma, kdo je na vrsti. Izberite glavnega junaka (ali junakinjo ali skupino), o katerem boste pripovedovali. Nato se odločite, kje se zgodba začne (določite začetni kraj dogajanja) in kaj se sploh dogaja (kaj glavni junak, junakinja ali skupina počne). Torej: kdo, kje in kaj.

Prvi začne tako, da oblikuje prosto poved v pretekliku. Drugi zgodbo nadaljuje – dovoljena je samo ena prosta poved, seveda v pretekliku. Da zagotovite doslednost v časovnem zaporedju, lahko sprva vse povedi začnete s »potem«. Tretji doda svojo prosto poved. In tako dalje.

Ne zapletajte – preprostejše povedi so najučinkovitejše.

Ne preskakujte – zgodba ne bo logična, če boste hoteli izsiliti svoj prav. Sodelujte.

Zapisujte – določite zapisnikarja, da se zgodba ne pozabi.

Ne govorite, kadar niste na vrsti. Poslušajte!

Ohranjajte ritem – dolgi premori so stresni in utrujajoči.

Za slednje lahko uvedete zabavne pripomočke:

»Naprej!« lahko izreče igralec, ki se ne more domisliti nove povedi. Preskočite ga, nadaljuje tisti za njim. Ta ne sme uporabiti istega pripomočka.

»Nazaj!« lahko izreče igralec, ki želi obrniti potek igre – zgodba se nadaljuje, vendar v obratnem vrstnem redu pripovedovanja. Igralec, ki je na vrsti, seveda ne sme takoj spet »obrniti« igre, temveč mora opraviti nalogo (ponoviti vse povedi, dodati novo, četudi jo je ravnokar).

»Preskoči!« rečete, če želite naslednjega igralca preskočiti. (Za kazen? Nalašč? Ker lahko!)

»Od začetka!« pride prav, ko se ne morete več spomniti delov zgodbe. To pomeni, da mora igralec, ki je na vrsti, ponoviti vse povedi od začetka. Nikar ga ne popravljajte –kot se bo spomnil zgodbe, takšna bo. Lahko se zgodi kakšno fino presenečenje, nujna poenostavitev, zanimiv preobrat ipd.

Ker vmes ne smete govoriti, se lahko dogovorite za dva zvočna signala, ki bosta izražala odobravanje/strinjanje/naklonjenost in neodobravanje/nestrinjanje/nasprotovanje pravkar izrečeni povedi. Torej en odobravalni in en odklonilni zvok. Z oglašanjem se ustvari skorajda demokratičen »glas ljudstva«, ki s stališčem posredno vpliva na razvoj zgodbe.

Lahko določite tudi igralce, ki ne bodo več dodajali povedi, ampak bodo vse povedano »odigrali«, osvetlili, ozvočili ... To zmeraj določi predhodni udeleženec igre za tistega, ki mu sledi.

- **Slikanica** – upodobite zgodbo

Slikanice so posebna vrsta knjig, v katerih sta besedilo in ilustracija enakovredna, ne glede na to, kolikšen delež katerega od njiju zajemajo. Zato so najprimernejša oblika knjig v pravljničnem obdobju bralnega razvoja: posrednik otroku bere besedilo, ki ga ta spremlja ob ilustracijah. Otroku slikanico doživlja kot celoto: besedilo in ilustracije v njem sprožijo estetski užitek, ki je temelj kakovostnega književnega dela.⁴ Osnovna funkcija leposlovne slikanice je estetska vzgoja otroka: likovno-tekstovna vsebina slikanice bogati njegov doživljajski svet in oblikuje njegovo estetsko občutljivost s tem, ko ga spodbuja k estetskemu, domišljijškemu in čustvenemu doživljanju, kar spodbudi tudi njegovo lastno ustvarjalno domišljijo.⁵

Ustvarite svojo slikanico:

- Prizore iz predstave narišite ali naslikajte v poljubni likovni tehniki, nato izdelke razporedite v pravilnem zaporedju. Lahko jih zvežete, spnete, zlepite in dodate naslovnico.
- Na enak način lahko izdelate slikanico po zgodbi, ki ste jo skupinsko izumili. V tem primeru lahko izberete tudi ilustracije več avtorjev. Dodajte še naslov!

⁴ Haramija, Dragica in Batič, Janja (2013), *Poetika slikanice*. Murska Sobota: Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc.

⁵ Kobe, Marjana (1987), *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

IV.3 Strah in pogum

Eli je pogumna strojevodja, četudi jo Maks pogosto opozarja, da česa ne bo zmogla. Eli pa ne dvomi, ne obupuje, poskuša in vztraja. Pa vendar se tudi ona na vrhu gore prestraši (kot bi ji zmanjkalo motivacije, kar »vrže puško v koruzo«), kar je povsem naravno, strah celo koristi! Malo čustev ima tolikšen vpliv na naše ravnanje in počutje kot strah. Strah je osnovni mehanizem za preživetje, krepi sposobnost prepoznavanja nevarnosti in vodi k potrebi po soočenju ali begu. Strah pa je tudi osnova tesnobe (anksioznosti), ki lahko povzroči celo vrsto čustvenih in razpoloženskih motenj. Soočanje s strahom je zdravo, pomembno pa je tudi za urjenje poguma. Pogum (tudi neustrašnost, hrabrost, junaštvo, korajža) je ena od štirih osnovnih vrlin poleg razumnosti, pravičnosti in zmernosti. Pogum krepi vztrajnost za premagovanje težav, prizadevanje za iskanje rešitev in moč za premagovanje strahu. Pogumen človek se počuti sposobnega in dovolj samozavestnega, da tvega: pogumen ni, kdor se ne boji, pogumen je ta, ki navkljub strahu ravna pogumno.

- **Vloženi strahovi**

Upodobite svoj veliki strah. Lahko ga narišete, napišete, oblikujete, zmodelirate, izrežete, zlepite ... Ni ga treba poimenovati – glavno je, da vi veste, kaj izdelek ponazarja.

Nato poiščite kozarec za vlaganje. Naj bo dovolj velik, da vanj vložite svoj strah.

Ko vložite strah, pokrov tesno privijte, neprodušno ga zaprite.

Kozarec okrasite in ga poimenujte – izdelate lahko napis in ga na koncu pritrdite na pokrov.

Kozarec namestite na vidno in dosegljivo mesto. Vanj boste lahko kadarkoli spravljali različne strahove. Ko bodo lepo vloženi in čvrsto pokriti s pokrovom, vam stisk, strahov in skrbi ne bo treba več nositi s seboj. Trdovratne strahove lahko vložite tudi večkrat!

- **Družabni kamni**

Vsak naj poišče dovolj velik kamen, ga označi (da si ga bo zapomnil), si ga pozorno ogleda in ga v skladu s tem poimenuje. Ko bodo kamni poimenovani, določite stalni prostor, ravno površino, na katero jih boste lahko razporedili (kot na oder). Svoj kamen umestite tako, kot si zaželite – v skupine, pare, posamezno, blizu in daleč, stikoma in vsaksebi ... Ko so vsi kamni nameščeni, si jih oglejte. Nato se o razporeditvi pogovarjajte: zakaj je takšna, kako se (kamni) pri tem počutijo, ali so zadovoljni, ali grdo govorijo, so prijazni ...

Igra ima smisel, če se ponavlja in spreminja iz dneva v dan ali iz tedna v teden, v njej kamni – v primitivni igri vlog – nadomeščajo svoje lastnike/avtorje in predstavljajo subjekte v zamrznjeni sliki notranjih stanj, razpoloženj in odnosov v skupini.

- **Lovilec sanj**

Nekateri otroci zvečer težko zaspijo – niso utrujeni, skrbi jih odhod, bojijo se teme ... Razlogov za to je veliko, to je tudi zelo običajen in pogost pojav v razvoju, predvsem v obdobjih večjih sprememb (npr. odhod v vrtec ali šolo ipd.). Izdelajte lovilec sanj kot most med budnostjo in spanjem, nekakšen amulet in okras hkrati. Lovilec sanj je v kulturah ameriških domorodcev ročno izdelan predmet, zasnovan na obroču (tradicionalno iz vrbe), v katerega je vpletena mreža. Lahko ga okrasite z različnimi predmeti, izvirno pa s peresi. Nekateri verjamejo, da lovilci sanj privlačijo sanje v svoje mreže, dobri duhovi najdejo pot skozi luknjo, lebdiijo med posvečenimi peresi in bdijo nad spečimi, slabi duhovi pa se ujamejo v mreže in se stopijo v jutranjem soncu. Drugi so prepričani, da lovilec ujame sanje in jih shrani, da se jih zjutraj spomnimo.

Preprosta navodila pa najdete tudi tukaj: <https://www.youtube.com/watch?v=Z6zZepqpxQk>
<https://www.youtube.com/watch?v=0unJatJy2Js>

- **Humor**

Humor je najboljšo zdravilo proti strahu.

Poglejte, pogosto deluje: <https://www.youtube.com/watch?v=doxxfXqpKYA>

Lahko pa poskusite s klovnado – nabavite rdeč nosek. Klovni je komični lik, zabavljak, duhovit nerodnež, tudi akrobat. Njegova najbolj izrazita stereotipna lastnost je – rdeč nos. Klovnu oprostimo napake, spodrsaljake in nagajivosti – celo smejimo se jim in jih spodbujamo. Uporabljajte rdeči nosek, kadar so na vrsti zapletene vsebine, ali pri pogovoru, kadar se zgodi kaj žalostnega/resnega/jeznega. Naj bo na voljo tudi v odmorih med delom – za sprostitve in varnost. Naj postane rdeči nosek nekakšna prva pomoč, po kateri lahko posežejo tudi otroci, kadar so v stiski.

- **Sreča** – razstava lepih reči

Ko je Eli srečna, je pogumna. Tudi Maksa osrečijo sestrina dobra volja, pogum in vztrajnost. Režiserka predstave je za konec načrtovala skupno veselje ob odrskem sneženju v soju prazničnih lučk in z dragocenim darilom, rdečim balonom, ki si ga je Eli tako vztrajno prizadevala uloviti. Snežinke so prosojne, breztežne in čarobno počasi naletavajo, balon prav tako brez teže lebdi nad glavama otrok, pisana svetloba je povsem nesnovna in neotipljiva. Skupaj nakazujejo nesnovnost sreče in veliko vrednost srčnih daril.

Oblikujte lepe in dobre misli – napišite, narišite, naslikajte jih in jih povežite v razstavo lepih reči.

Lahko ustanovite tudi galerijo, ki bo vključila osebne simbole za srečo. To so lahko igrače, uporabni predmeti, izdelki ali kar koli drugega s pomembno čustveno vrednostjo.

IV.4 Prazniki

V različnih državah se praznujejo različni skupni prazniki, to so lahko državni ali tradicionalni prazniki. Nekateri prazniki pa so čisto osebni, recimo god in rojstni dan.

- Kateri praznik slavita Eli in Maks?
- Kateri so državni prazniki v Sloveniji?
- Pa tradicionalni?
- Katere praznike praznujete doma? Kako praznujete?
- Ali praznujete tudi v vrtcu, šoli, službi? Kako?

Praznični čas spremljajo ustaljene navade in običaji (šege).

- Kdaj v letu se recimo krasijo drevesa?
- Kdaj se drevesa (mlaji) postavljajo?
- Kdaj se na torto nameščajo svečke?
- Kdaj se barvajo jajca?
- In pečejo piškoti?
- Kdaj se mamam nosi šopke?
- Kdaj se otrokom s šibami maha?
- Ali se spomnite še katere navade?
- Poznate rek: »Nova šega staro zbega!« Kaj pomeni? Kaj pomeni *nova šega*? Se spomnite katere?

- **Voščila**

Ob praznikih in drugih posebnih priložnostih si pogosto kaj dobrega in lepega zaželimo.

Določite posebno priložnost in izdelajte izvirna voščila za izbrano osebo. Premišljeno izberite motiv (na osnovi njegove simbolne vrednosti) in sestavite osebno posvetilo. Pri tem se izogibajte komercialnim stereotipom, raje premislite, kaj dobrega komu zares želite.

- **Hrana**

Spoznajte slovenske praznične jedi (in še mnogo tradicionalnih dobrot): <https://tradicionalne-slovenske-jedi.si/>.

Naučite se recept za svojo najljubšo jed – povejte ga drugim in pojasnite, zakaj je to vaša najljubša jed.

V. Namigi za branje

O bratih in sestrah

- Johnson, Pete; Kozjek, Maša (ilustr.), *Operacija očka*
- Jolibois, Christian; Heinrich, Christian (ilustr.), *Tistega dne, ko bo prišel moj bratec*
- Konc Lorenzutti, Nataša; Zavadlav, Ana (ilustr.), *Kakšno drevo zraste iz mačka*
- Konc, Lorenzutti, Nataša; Bricelj, Suzana (ilustr.), *Enajstnik*
- Kortepeter, Paul; Wheeler, Susan (ilustr.), *Koga ima mamica rajši*
- Leblanc, Catherine; Tharlet, Ève (ilustr.), *Pa je tu!*
- Pikalo, Matjaž; Manček, Marjan (ilustr.); Manček, Mitja (ilustr.), *Genija*
- Podgoršek, Mojiceja; Peklar, Andreja (ilustr.), *Moja sestra Žana*
- Renberg, Tore; Torseter, Øyvind (ilustr.), *Dajmo, Ine!*
- Smet, Marian De; Meijer, Marja (ilustr.), *Prodaj bratca*
- Sokolov, Cvetka; Zavadlav, Ana (ilustr.), *Moj dojenček*

O vlakih

- Beaumont, Émilie; Nesme, Alexis (ilustr.), *Mak vozi vlak*
- Bedford, David; Howarzh, Daniel (ilustr.), *Joško in čuha puha*
- Brown, Janet Allison, *Vlak Viktor*
- Eaton, Kait; Eaton Craig (ilustr.), *Mali vlak: knjiga z igračko in dirkalno stezo*
- Grafenauer, Niko; Volčanšek, Kamila (ilustr.), *Kam pelje vlak*
- Havukainen, Aino; Toivonen, Sami, *Tine in Bine na vlaku*
- *Hitri mali vlak: knjiga s prstno lutko*
- *Modri vlak: pritisni in prisluhni*
- Müller, Thomas M., *Moj vlak*
- Radovanovič, Vesna; Lubi, Maja (ilustr.), *Puhačka*
- Russelmann, Anna; Schulz, Stefan (ilustr.), *Novice z vlaka Trebušaka*

Poučne knjige o vlakih

- Baillet, Christine, *Vlaki*
- Coiley, John, *Vlaki*
- Gómez, María J., *Vlaki*
- Holland, Julian, *Vlaki*
- Sirett, Dawn, *Moja prva prevozna sredstva: odpelji se!*

O željah

- Abedi, Isabel; Henze, Dagmar (ilustr.), *Spalček pričara sladke sanje*
- Ciccio, Adam; Podlesnyak, Nina (ilustr.), *Mogoče bom ...*

- Endersby, Frank; Joyce, Melanie (ilustr.), *Zvezdica želja*: knjiga z nočno lučko za sladko spanje
- Fossey, Suzanne, *Ko odrastemo, bomo ... astronauti*: velike sanje za majhne ljudi
- Fraser, Lu; Hindley, Kate (ilustr.), *Drobcena Gerta*
- Hassel, Anne; Schuld, Kerslin M. (ilustr.), *Na luno in nazaj*
- Hest, Amy; Jeram, Anita (ilustr.), *Pišček*
- Kasparavičius, Kęstutis, *Vrtnar Florjan*
- Kaufmann, Kelli; Kurtz, John (ilustr.), *Pujeve želje*
- Klenovšek Musil, Manica, *Riba Tonka*
- Krings, Antoon, *Gosenica Gretica*
- Kuo, Fifi, *Ne znam leteti*
- Radovanovič, Vesna; Razpotnik Donati, Ana (ilustr.), *Mavrični balon*

O sreči

- Bush, Zack; De Lauretis, Gregorio (ilustr.), *Ti, prav ti*
- Carnavas, Peter, *Zadnje drevo v mestu*
- Galkina, Anastasiya; Ladatko, Ekaterina (ilustr.), *Super dan/Grozen dan*: dve zgodbi v eni knjigi (obratna slikanica)
- Makarovič, Svetlana; Vahen, Gorazd (ilustr.), *Sapramiška*
- Mlakar Črnič, Ida; Krhin, Kristina (ilustr.), *Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo*
- Nikolić, Natasja, *Lu in posodica sreče*
- Pergar, Saša; Razpotnik Donati, Ana (ilustr.), *Najlepši kraj*
- Schneider, Antonie; Straßer, Susanne (ilustr.), *Gospod Vesel in gospa Mrak*
- Seidell, Roel, *Jupiii palica*

O praznikih

- Amant, Kathleen, *Boš praznoval z nami?*
- Butler, M. Christina; Macnaughton, Tina (ilustr.), *Neka božična želja*
- Ferry, Beth; Lichtenheld, Tom (ilustr.), *Deset pravil za rojstni dan*
- Haraštová, Helena; Hanáčková, Pavla; Bergmannová, Michaela (ilustr.), *Kako otroci po svetu praznujejo praznike*
- Jansson, Tove, *Mumin in rojstnodnevni gumbek*
- Joyce, Melanie, *Želje za božič*
- Kraljič, Jaka; Sumrak, Bojan (ilustr.), *Vozila v slikopisu: Traktor Janez*
- Mlakar Črnič, Ida; Menart, Zarja (ilustr.), *Pravljичni sprehod po Ljubljani*
- Whybrow, Ian; Reynolds, Adrian (ilustr.), *Gregor in dinosavri praznujejo rojstni dan*

Gradivo je pripravila Mojca Redjko.